

”Norsk med Taleboka” profilen

En kan sette opp profilen (*Ekkø av ord*) slik at en får talt enkeltord fra Taleboka både når en skriver dem og leser opp *ord for ord* i Word. Uttalen av digitale enkeltord er mye tydeligere enn fra talesynteser, og Taleboka vil kunne dekke 90 % av behovet for denne type klar tale.

Tale av bokstaver i Word med Taleboka lydene

For å få levende tale av bokstavene når du skriver i **Word**, må du *først kopiere de 29 x 2 bokstavfilene* (med lydering eller bokstavnavn-uttale) *fra spesialmappa 0 til Talebokas A-Å mapper*.

Deretter må *filnavnene endres til a, b, c, d* (.wav / mp3) osv. i A-Å mappene slik at SpeakOUT kan tale dem når du velger *Ekkø av tegn* i Tale-profilen.

(Med Taleboka 4 følger for øvrig **Word Speaker 3**, et program som taler ordene i en *tekst som er markert i Word tekstbehandler* (og nesten alle andre Windows-programmer). I *Word Speaker* staves bokstavene med bokstavlydene direkte fra mappe 0, hvis det ikke fins noen lyd for ordet. Mao. en litt annen virkemåte, for de som måtte ønske å prøve det).

SpeakOUT

SpeakOUT er et *unikt skjermlesende taleverktøy* som støtter både lesing og skriving for de som trenger talestøtte.

Det er et nyttig hjelpemiddel for bl.a. dyslektikere, barn, svaktfungerende og alle som arbeider med et fremmedspråk.

SpeakOUT vil få de aller fleste Windows applikasjoner til å tale.

SpeakOUT kan også *forstørre* et skjermbutsnitt for å se bedre.

Du kan velge en av *to talemåter* (el. *kombinere dem*) i SpeakOUT: Norsk (’Nora’ talesyntese), eller Norsk (Taleboka og ’Nora’).

Nora talesyntese stemmen installeres fra egen CD.

For Windows XP og 2000.

SpeakOUT kan brukes til å tale all slags informasjon som vises på skjermen. La musa dvele over en tekst, og den vil bli talt. Systemet kan lese opp tegn eller ord etter hvert som de tastes inn (ekko), og kan også tale informasjonene i menyer, dialogbokser, verktøytips, ord og tekstlinjer osv. når du beveger markøren / piltastene på skjermen.

© 2003 Sensory Software Ltd. Norsk versjon: NorMedia
Pb.24, 1451 Nesoddtangen. Tlf. 66915440 Fax 66912045
kontakt@normedia.no www.normedia.no

Installasjon i Windows XP og 2000

SpeakOUT må installeres fra CD-en til harddisken på PC-en.

1. Sett inn CD-en i CD-spilleren, klikk på **Start** knappen og velg **Kjør. Kjør** dialogboksen vises. Skriv inn **D:\Setup Norsk SpeakOUT.exe** (med store eller små bokstaver) i det hvite *Åpne* feltet. (Velg en annen enhetsbokstav (enn 'D') hvis CD-enheten din ikke er 'D').

2. Klikk på **OK** knappen for å starte installasjonen.

3. Det første installasjonsvinduet til **SpeakOUT** vises. Klikk på *Neste* knappen (**N**ext) for å fortsette. Det andre installasjonsvinduet til **SpeakOUT** vises. Klikk på knappen som er markert nedenfor, og programmet blir installert. Du må starte datamaskinen på nytt for at **SpeakOUT** skal virke ordentlig.

Avinstallering skjer via Fjern programmer i Kontrollpanelet.

Programmet installeres normalt i **C:\Sensory**. Installasjonen danner programgruppen **Sensory**, med ikonet for **SpeakOUT**. Du må ev. selv lage en snarvei til programmet og flytte denne ut på skrivebordet.

Programkjøring

Du kan starte programmet ved å klikke på **Start**, velge **Sensory** programgruppen, og deretter klikke på **SpeakOUT** ikonet. **SpeakOUT** kontrollvinduet (*menyen*) vises.

Menyen kan bringes fram når som helst via hurtigtasten Alt + Tab.

Aller først må du velge en av de norske talesyntese opsjonene i Mer knappen (pkt. 3): Nora talesyntese eller Taleboka pluss Nora.

Oppsett – valg og funksjoner

1. Beveg muspekeren over et hvilket som helst ord på skjermen og vent. Ordet blir talt. Hvis du holder **SHIFT** tasten nede mens du gjør dette, vil hele linja eller den assosierte (ledsagende) teksten bli talt.
2. Flytt muspekeren til **øverste venstre hjørne av et stykke tekst** du vil lese opp. Hold den midtre museknappen nede (eller **CTRL** tasten hvis du ikke har en midtre museknapp). Dra muspekeren til det **nedre høyre hjørnet av teksten**. Slipp museknappen, og teksten vil bli talt.

Langsom opplesing / markørrekko

Dette avhenger av prosessorkraft, antall aktive programmer og valgt lesehastighet. *Generelt er det klart at SpeakOUT + talesyntesene + andre aktive programmer i sum krever en god del prosessor kapasitet.*

Vi anbefaler derfor minst 1 GHz prosessorytelse for å få brukbare responstider. Alternativt kan en øke arbeidsminnet (til 512 Mb RAM), noe som ofte løser kapasitetsproblemene.

Lagre først oppsettet i "Lagre profil oppsett" og så i OK knappen

Pass på å gjøre dette i riktig rekkefølge. En kan ikke bare klikke på **OK** knappen nederst etter å ha endret en parameter i en eller annen flik.

Dette virker bare så lenge **SpeakOUT** er aktiv i maskinen.

FØR du klikker på OK, må du gå i den venstre Profil fliken i kontrollmenyen, og markere for 'Bruk flere profiler' og deretter 'Lagre profil oppsett'. Deretter kan du klikke på OK.

Oversettelser av talestøtte i Word, Excel regneark, Kalkulator og Internett Explorer

I hver av **SpeakOUT3\Profiles** mappene (*Default, Norsk, Norsk med Taleboka osv.*) ligger det fire filer (*winword.lsc, excel.lsc, calc.lsc og iexplorer.lsc*) som gir tale av alle (?) menyvalg og funksjoner i disse programmene. Når du f.eks. trykker på **F7** i *Word* etter å ha skrevet noen feilord, vil talesyntesen si "Spell Checker" osv..

Noe av dette er oversatt til norsk, men vi vil avvente utviklingen før vi ev. oversetter mer.

Kopiere og flytte filer mens SpeakOUT er aktiv

Ctrl og **venstre** musetast brukes av **SpeakOUT** til å markere et tekstområde, når programmet er aktivt i maskinen. Du kan imidlertid markere og dra filer, og bl.a. *kopiere* og *flytte* dem dit du vil ved å bruke **høyre** musetast. Klikk deretter på et av *menyvalgene* du får i poppopp menyen som vises når du slipper musetasten.

Kommando oversikt

Aksjon	Resultat
Beveg muspekere over et ord (og noen ganger også bilder)	Ord eller "tekst knyttet til bilde" blir talt. Hvis du holder SHIFT tasten nede mens du gjør dette, blir enten linja eller etiketten (teksten assosiert med et ikon / et verktøytips) talt.
Hold midtre museknapp nede (eller CTRL), og velg et område på skjermen	Velg øvre venstre hjørne, og dra (med <i>venstre</i> musetast) bort og ned til nedre høyre hjørne av området.
Ekko av tegn i Tale oppsettet	Slipp museknappen, og teksten i det <i>markerte</i> området blir talt.
Ekko av ord i Tale oppsettet	Når denne velges, tales tastene etter hvert som brukeren taster inn i en tekstbehandler (talt ekko).
Ekko av tekst markør i Tale oppsettet	Når denne velges, tales ordet hver gang brukeren trykker på <i>mellomrom</i> tasten i en tekstbehandler (talt ekko).
Tal menyer / dialoger i Tale oppsettet	<i>Piltastene</i> vil tale tegn, ord eller linjer fra tekstmarkøren , når brukeren piler seg hhv. til venstre / høyre (tegn), CTRL + piler seg til venstre / høyre (ord), eller piler seg opp og ned i teksten (linje).
Mus tale: Av / Ord / Alt knappene i Tale oppsettet	Slås på for å få menyer og dialogbokser til å tale når brukeren beveger seg rundt med <i>tastaturet</i> . Denne funksjonen er vanligvis slått av, fordi en musebruker normalt ikke trenger den.
Mer knappen i menyvinduet	Klikk på knappene for å velge tale av Ord , Alt eller Av (ingen tale). Ord opererer på vanlig måte. Alt vil tale linja eller hele etiketten. Av vil ikke tale, med mindre du velger et område, eller trykker på SHIFT . Du kan også hurtigskifte mellom de tre valgene med Pause tasten øverst til høyre.
Hjelp knappen	Åpner en dialogboks der du kan velge oppsett av diverse funksjoner i fem fliker: Norsk tale velges i Profil / Stemme flikene: Nora talesyntese eller Taleboka pluss Nora, samt mange andre innstillinger for ulike alternativer.
	Gir en oversikt over kommandoene.

Hvis det ikke virker, eller du ikke vet hvordan du skal gjøre dette, kan du kontakte nærmeste datakyndige person eller grafikk kort forhandleren din, for å høre hva som kan gjøres for å oppgradere driveren, eller om du kanskje må bytte grafikk kort.

Hvis det forekommer tekst på skjermen som *ikke* lar seg tale, kan det være at "teksten" i virkeligheten er del av et grafisk element (et 'bitmap' bilde). Selv om den ser ut som (og tilsynelatende inneholder) en tekst – er den ikke det! **Sensory Software** arbeider med å finne ut av og ev. løse slike spesielle tilfeller.

Hvis datamaskinen din reagerer *langsomt* på **SpeakOUT**, er det mulig at du bør anskaffe en raskere maskin, eller i første omgang prøve å oppgradere med mer minne (RAM) i PC-en. Grunnen er at både **SpeakOUT** programmet og **RealSpeak** talesyntesen krever mye prosessorkraft og arbeidsminne i datamaskinen.

Generelt anbefales PC-er med minst 1 GHz prosessor ytelse, og helst 512 Mb Ram minne.

Hvis **SpeakOUT** slutter å virke med et program det normalt virker med, så avslutt bare programmet og start det på nytt. Hvis det er **Internet Explorer**, kan du gå i **Fil** menyen og velge **Ny** og **Vindu** opsjonen.

Gamle grafikkort virker ikke etter installasjon av SpeakOUT

Installasjonen av SpeakOUT kan føre til at en får feilmeldinger når en starter andre programmer, f.eks. at en ikke får spilt av DVD filmer. Produsenten opplyser at det er viktig å oppgradere maskinen til siste versjon av grafikk/video driveren, fordi produsentenes installasjons CD-er selges i **HELE** maskinens levetid.

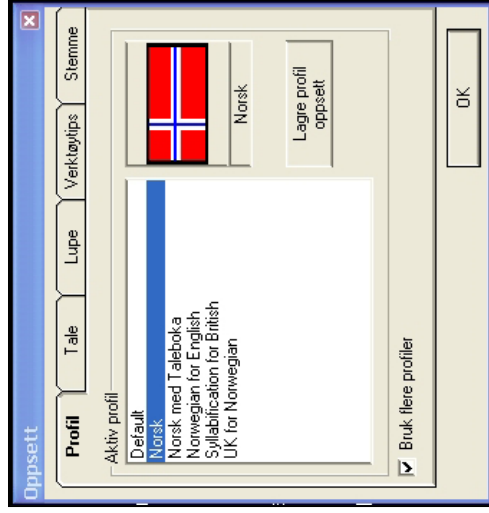
De anbefaler for øvrig **PowerDVD** som stabil vis a vis **SpeakOUT** versus **WinDVD**, som ligger på mange maskiner.

Norsk Acrobat Leser versjon 6.0

Det oppstår problemer når både **SpeakOUT** og **Norsk Acrobat Leser v.6.0** er aktive i maskinen. **SpeakOUT** presser prosessoren for å tolke Acrobat vinduet - som *ikke inneholder tekst som kan tales*

En må ev. avbryte med **Ctrl+Alt+Del** i Windows oppgavebehandling. Produsenten arbeider med om/hvordan tolke *grafikk som tekst*.

3. Klikk på **Mer** knappen (i menyen) for å velge **Språk Profil**.

Du har to norske talevalg i **Profil** filiken:

- A. "Nora" talesyntese.
- B. Hvis du har installert **Taleboka** på PC-en (vår talte ordbok med 78.000 innleste ord) vil du få lest opp **enkeltord** fra den, mens "Nora" supplerer med tale av ord som **ikke** fins i Taleboka, samt **fraser og setninger**.

Dette er den beste løsningen når god uttale av enkeltord er viktig.

Når du har satt opp profilen og andre funksjoner slik du vil, kan du ev. **lagre** oppsettet (i *default.loc*), som benyttes når du starter opp senere. Velger du **Bruk flere profiler**, vises **Flagg** knappen til høyre for **Hjelp** i menyen, og du kan ev. klikke på denne knappen for å **skifte** profil.

Lage nye profiler selv (avansert)

Sørg ev. for å avslutte **SpeakOUT**. Gå først inn i **Profiles** mappa der **SpeakOUT** ligger på harddisken (normalt i standardmappa C:\Sensory\SpeakOUT3). Der ligger de enkelte profilene (f.eks. "Norsk - taler alt"), og det er en av disse profilmappe du må kopiere for å lage en ny profil. **Profiles** mappe navnet må ikke endres!

En profilmappe kopieres ved å markere den, og bruke **høyre** museknapp og **Kopier** i **pop opp** menyen som vises. Bruk **Ctrl+V** for å få den kopierte mappa fram i vinduet. Deretter kan du endre mappenavnet til det du ønsker å bruke: f.eks. til "Norsk – tale epost".

Programmet leser **betegnelsen** på **profilen** og **verktøytips** teksten du selv legger inn i **text.txt** filen i mappa. Den har to tekstlinjer: f.eks. "Norsk - taler alt" i første linje (= **betegnelsen** på **profilen** som vises i **flagg** feltet til høyre i kontrollmenyen), og "Norsk med tale av alt" i annen linje (= **verktøytips**et som tales). Nå kan du endre disse til f.eks. "Norsk – tale e-post" e.l..

Andre språk

SpeakOUT leveres standard med to språk – **norsk og engelsk**.

Vi kan imidlertid levere seks andre europeiske språk som tillegg:

Dansk, svensk, fransk, tysk, spansk og italiensk.

Taleboka

Vår talte ordbok med 78.000 innleste ord og bøyninger i versjon 4, leveres også separat.

Når **Taleboka** er installert på maskinen, kan du få lest opp **enkeltord** fra den, mens "Nora" talesyntesen **supplerer** med tale av ord som **ikke** fins i **Taleboka**, samt **fraser og setninger**. *Slik oppnår vi at alt du peker på med muspekeren eller skriver inn, blir talt. Dette er den beste løsningen når tydelig uttale av enkeltord er viktig.*

Kjente problemer, tips og ting å huske på

Feilsøking

Selv om **SpeakOUT** kan synes å være ganske enkelt for brukeren, består det av kompleks kode som går langt inn i datamaskinens "indre". Her er en del ting å merke seg eller prøve ut hvis du får problemer.

Det hender at videodriverne til enkelte grafikkort kolliderer med **SpeakOUT**. Hvis skjermen blir **svart** eller **blå** etter omstart, så start maskinen på nytt - i **Sikkerhetsmodus**:

Trykk **F8** tasten når det **første** oppstarts bildet kommer fram, og velg **Sikkermodus**. Da starter maskinen med et minimalt antall drivere, og **standard VGA grafikk (640x480 ppt)**, **driver** og **innstillinger** for å **eliminere skjermproblemer**.

Kjør **SDDPDelete.exe** programmet i **SpeakOUT** mappen, og start maskinen på nytt. Maskinen skal da gå tilbake til normal tilstand, men **SpeakOUT** vil ikke virke.

Du kan prøve å gå ut på **Internett** for å hente ned det sist oppdaterte driverprogrammet (driveren) for grafikkortet ditt, eller du kan prøve å slette driveren selv (hvis du vet hvordan). Deretter kan du reinstallere **SpeakOUT**.

Der er det 24 ini-filer med flere tusen ordforklaringer til engelske enkeltord. NB. Det dreier seg m.a.o. ikke om verktøytips i vanlig forstand, og de blir heller ikke talt. Vi har derfor ikke slike "verktøytips" mapper med ordforklaringer i de norske profilene foreløpig.

Merk at teksten i disse "verktøytipsene" ikke blir talt – det gjør kun enkeltordet som fører til tekstvisning. Ordet kan eventuelt også illustreres med et bilde eller symbol.

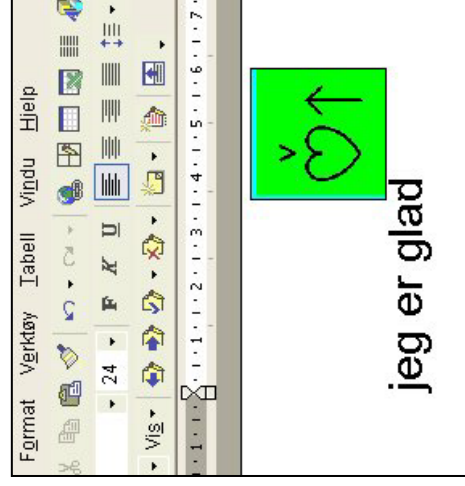
Bildevisning

For å få bildevisning må en peke til en mappe der bildene eller symbolene ligger. Denne må ha alfabetiske **A - Å** undermapper, med bildefilene plassert etter forbokstaven i filnavnet.

Prøv ved å danne f.eks. "**C:\Bildebank\A\Ananas.jpg**" (e.l.). Du må angi den eksakte harddisk plasseringen (**hele stien med "A bakerst**) i **Velg bildemappe**, og deretter markere bildevisning i **Vis bilde**, og ev. tilleggs-markere for visning av **Stort bilde**. Du bør (som vanlig) avslutte i **Profil** filen, med **Lagre oppsett** og **OK** helt til slutt.

Når du senere skriver ordet "ananas" i f.eks. **Word**, eller ordet dukker opp i en annen tekstsammenheng på skjermen, vil et bilde som ev. er tilknyttet ordet, bli vist når du fører markøren over ordet. **SpeakOUT** klarer mange bildetyper, og ikke bare småbilder og symboler.

Generelt vil detaljgraden i et bilde avgjøre hva som egner seg, men forstørrelses-funksjonen (i **Lupe**) kan og spille en rolle, i det metafiler forstørres jevner enn punktgrafikk (.bmp og .jpg), som blir mer kantete ved forstørring.

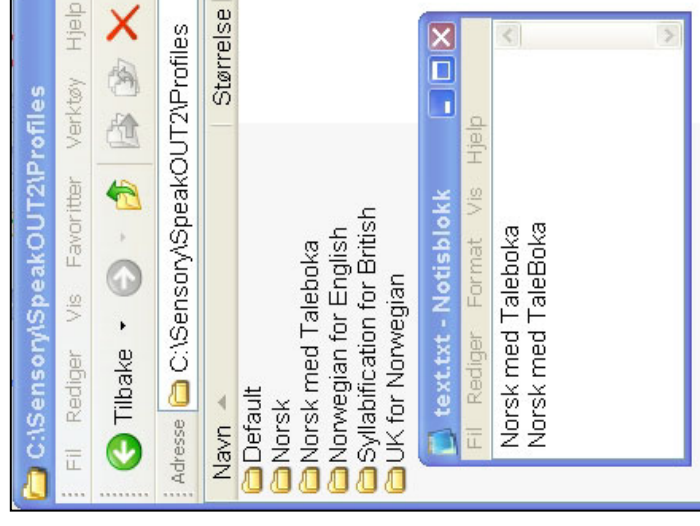
Når du starter opp **SpeakOUT**, vises **mappenavnene (NB!)** i **lista i Profil** filen når du klikker på **Mer** feltet i kontrollmenyen, og den nye profilen vises sammen med de gamle profilene. Hvis du blir ved å klikke på flaggikonet, vises teksten i den **første linja** i **text.txt** filen løpende i **flagg** feltet, og teksten i den **andre linja** løpende som verktøytips.

Velg den nye profilen, gå i **Tale** filen og marker de taleparametrene du vil ha, og lagre via **Profil** filen på vanlig måte.

Slik kan du lage profiler for flere formål. Hvis du f.eks. vil lese opp enkeltord fra **Word**, kan du skifte direkte til et oppsett med lesing av enkeltord fra **Taleboka** supplert med **Nora**, bare ved å klikke på flaggikonet.

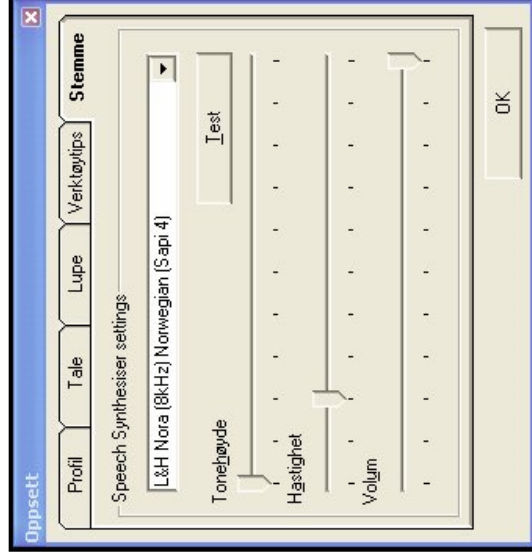
Skreddersydde profiler med faste oppsett forenkler bruken av programmet. En slipper å huske mange detaljer, og slipper å gå inn og ut av profilene for å endre fram og tilbake, og det er lett å skifte profil når en skifter arbeidsoppgave.

*Merk at om en må legge inn **SpeakOUT** på ny, blir egne profiler mapper (med nye mappenavn), liggende igjen ved en ev. avinstallering av **SpeakOUT**, og heller ikke skrevet over ved neste installasjon.*

4. Klikk på **Mer** knappen for å redigere **Stemme oppsett**.

I denne dialogboksen velger du talesyntese og kan regulere **Tonehøyde**, **Hastighet** og **Volum**. Du kan velge mellom to norske talemåter: **Norsk (med "Nora" talesyntese)** eller **Norsk (med Taleboka pluss Nora)**. Du kan teste oppsettet med **Test** knappen, og lagre det via **Lagre Profil oppsett** i **Profil** fliken.

5. Klikk på **Mer** knappen for å velge **Tale oppsett**. Marker for **Ekko av tegn** og/eller **Ekko av ord** i fliken nedenfor. Start **Notisblokk** eller **MS Word**. **Skriv** noen ord, og du hører at teksten blir talt. **På denne måten får du løpende tale av ALT som (kan) skrives!**

Hent inn (last) en tekst i **Notisblokk** eller **Word**. Slå av markeringene ovenfor, og marker **Ekko av Markør (NB tekst-markøren – og ikke muspekeren)**. Beveg **piltastene** til venstre / høyre for å høre hvert enkelt **tegn** bli talt; hold **CTRL** nede og beveg **piltastene** til venstre / høyre for å høre **ord** bli talt; og bruk **opp / ned piltastene** for å høre hele **tekstlinjer** bli talt.

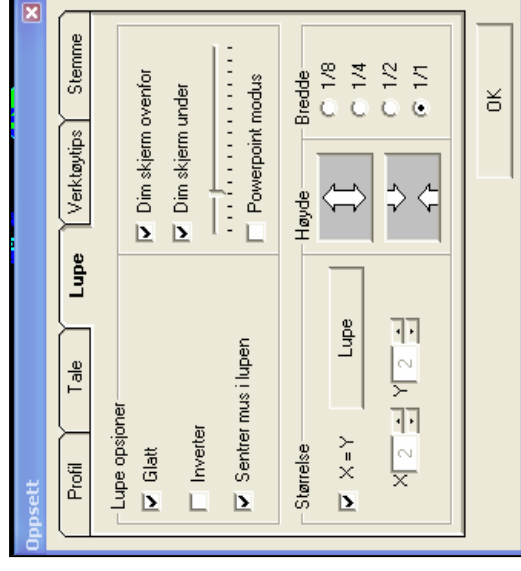

Ulike arbeidsoppgaver krever ulik funksjonalitet. Finn ut hva som passer best, og marker minimalt med funksjoner for å unngå unødig tale.

6. **SpeakOUT** kan også **forstørre et skjermsnitt** for å se detaljene bedre.

Klikk på **Mer** knappen for å velge **Lupe oppsett**, og du kan redigere *hvordan* utsnittet skal forstørres.

Du kan bl.a. angi **Høyde** og **Bredde** på utsnittet, **forstørre dette (H / B)** inntil **2 ganger, dimme** skjermen over og under, **invertere** skjermen osv., og teste oppsettet med **Lupe** knappen.

7. Klikk på **Mer** knappen for å velge **Verktøytips oppsett**.

Ordforklaringer

I **Verktøyfiken** kan en få vist en tekst (i **Vis tekst**) som ev. er knyttet til et ord på skjermen, og regulere skrifttype, størrelse, og farge og bakgrunnsfargene på denne. Teksten vises når en fører musepekeren (litt langsomt) over ordene.

Funksjonen er koblet til ordforklaringer på enkeltord i alfabetiske ini filer i den engelske "Default" (standard) mappa C:\Sensory\SpeakOUT3\Profiles\Default\toolsips.

